

צומחות יחד

יפה כלבונה



פרקי לימוד ושיח

לאימהות ומחנכות עם הבת
ולנערות ונשים צעירות בחברותא

צומחות יחד



יפה כלבונה

האם היצר הוא טוב? מה יחסנו ליופי? האם יש קשר בין חוצפה לגאולה?
האם התפילה שלי משפיעה? מה הקשר בין השמש לירח?

כיצד נוכל לדבר ביחד על הנושאים שמעסיקים
כל נערה ואישה מתוך אמון בטוב שבנו?

הספר 'צומחות יחד' מאפשר לאמא ו/או למלווה ללמוד ולשוחח ביחד עם הבת - הנערה, באמצעות לימוד משותף של מקורות תורניים, העוסקים בנושאים המרכזיים המעסיקים את הבת: התבגרות ואהבה, אמונה ומצוות, מידות, חופש וחירות, יצר ויצירה, יופי וצניעות, זהות נשית ועוד.

תהליך הצמיחה של הבת מהווה אתגר של צמיחה והתבגרות גם לאם - מתוך עמדה נפשית זו ויכולו בעזרת ה' שתיהן יחד להתקרב ולהיפגש, ללמוד ולצמוח. הספר מומלץ ללימוד מגיל 14 ומעלה, והוא מתאים מאוד גם ללימוד של בנות אולפנה ומדרשה, ונשים צעירות - ללימוד בחברותא, ואף מחנכות ומדריכות ימצאו בו חומר רב ומגוון אשר יוכל לשמש אותן עם התלמידות.

נעורים היא תקופה מעצימה בחיים, אבל היא גם תקופה לא קלה... "מרד הנעורים" זועק לנו משהו, הנוער מחפש זועק בדרכו: הדרכו. ואתגר מונח על כתפי המורים ליתן את המענה הנכון "חנוך לנער על פי דרכו" [...] כבר איתמחי גברא בספריו הקודמים, ובעיקר בספר "מתבגרים יחד" המיועד לבני הנעורים.

הרב הראשי לישראל, הרב דוד לאו שליט"א

הספר עוסק בעניינים חשובים ביותר... מתייחס לכל התופעות שאנו עדים להן בימינו אלה לאורה של תורת הנצח שלנו... הספר כולו הוא ממש מצוין והוא בוודאי יביא תועלת מרובה לעם ישראל.

מו"ר הרב חיים דרוקמן זצ"ל

בטוחני שכל מי שתלמד בספר, וודאי מי שתלמד עם אמה או בתה, תרוויח מעצם הלימוד והשיח, הן בעצם לימוד התורה, הן בנושאים החשובים הנידונים בו והן בקשר הבין-דורי. כמוכן שהספר מומלץ בחום גם למורות/ מחנכות/מדריכות ומנחות סדנאות להעשרתן עצמן ולהוראת התחומים הללו לתלמידותיהן.

הרבנית שולמית בן שעה

הרב ערן משה מרגלית הוא רב ומחנך, יועץ ומגשר. אשתו, רינה מרגלית, אמא וסבתא, מחנכת בנות ונערות שנים רבות, ועסקה בהדרכת הורים. הספר 'צומחות יחד' הינו המשך לספר הקודם 'מתבגרים יחד', המיועד ללימוד של אב/מחנך עם הנער המתבגר.



0 8002301206 8

דאנאקוד 800-2301206

מחיר מומלץ לצרכן 98 ש"ח



בעזרת השם יתברך

צומחות יחד

יפה כלבנה

פרקי לימוד ושיח

בנושא יופי וצניעות, יצר, חופש וגבולות, נסיונות,
נפילות ותשובה בדורות של גאולה

לאמהות/מחנכות יחד עם הבת
לנערות ובנות מדרשה בחברותא

מאת

הרב ערן משה ורינה מרגלית

לעילוי נשמת מו"ר

הרב

חיים מאיר דרוקמן זצ"ל
בן אברהם מרדכי ומילכה ז"ל

אשר חניך והצמיח רבבות תלמידים ותלמידות,
והצית בנשמתם את אור האהבה לה',
לעם ישראל, לתורת ישראל,
לארץ ישראל ומדינת ישראל.
נלב"ע ב'זאת חנוכה', ב' טבת ה'תשפ"ג

ת.נ.צ.ב.ה



ייעוץ לשוני: יערה פריד

עריכה לשונית:

אלעד פייט 052-7710700

בועז גרינווד 0547371127 - boazgree@gmail.com

עיצוב ועימוד: נעם ריש

ייעוץ והפקה: פתרוניס אריה זילברברג - ariezil26@gmail.com

תגובות יתקבלו בשמחה
למייל mishkan72@gmail.com

נדפס בישראל, מהדורה ראשונה ה'תשפ"ג

כל הזכויות שמורות למחברים.
מותר להעתיק ולהדפיס דפים בודדים לשימוש פרטי.
מוסדות לימוד המעוניינים לעשות שימוש בחומר –
נא לפנות באמצעות כתובת המייל.

"אשת חיל מי ימצא"

לזכר ולעילוי נשמת אשתי, אחותנו

איריס ניטיס ז"ל

בת יחיא ורחל שמעון ז"ל

אשת חסד ואהבה, שלמדה תורה והוקירה תורה

נלב"ע בכ"ד תשרי ה'תשפ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

היה אביר, לעקב בעלה, אשר כתב
לזכרה את השיר:

'מורה באהבת חיים'

אשתי ומורי

לימדני לאהוב, חיים כול הבריות

לא רק את עצמי.

אני תלמיד לא טוב, כאן מבקש סליחה,

פחדתי יסוף דעת יסוף מכאוב.

הנני במבחן כנצל נשמה.

האם יועיל תשובי: "מסכן אני, עיני?"

שלא הוספתי דעת - הרבה יותר כואב,

איבדתי פתאום את האהבה הפשוטה...

לזכר ולעילוי נשמת אמי

צביה פרוחה בת דוד ושרה ז"ל

נלב"ע בכ"ט אדר א' ה'תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

ולהצלחה ובריאות התורמים רחלה וחזי

(יחזקאל) נוראל ובני משפחתם.

לרפואת

עליזה בת צילה

ותמר בת אפרת

לעילוי נשמות

מרדכי וגבי מארק ז"ל

ולעילוי נשמת

משה מרסל בן יצחק ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן עניינים

12	הסכמות
15	דברי פתיחה ותודות
17	צורת הלימוד בספר ולמי הוא מיועד
20	תוכן עניינים מכורט
23	יופי וצניעות
55	מה שאני רואה משפיע עלי
77	יופי וצניעות בעידן של גאולה
105	יצר ויצירה
145	חוכש וגבולות
173	נסיונות
195	נפילות התרחקות תשובה
229	סיכום כללי וביאור השם "צומחות יחד"
235	נספח: החמה והלבנה - עילוי המלכות לעתיד לבוא

רשימת הנושאים בכרך "צומחות יחד - במבט פנימה"

התבגרות
אהבה
אמונה ונועם עול מצוות
מידות
חברות וכוחן של מילים
זהות נשית היחודיות שלנו כנשים

"כִּי מִמָּקֶד הַכֹּל וּמִיָּדֶךָ נִתְּנָנוּ לָךְ"

לעילוי נשמת

רונית אהרנה סלנט ז"ל

בת

בנימין ונילי יבלח"א

גלב"ע בי"ט טבת ה'תשפ"ב

ת.ג.צ.ב.ה

לעילוי נשמות

יעל שורק הי"ד ז"ל

בת אלישבע ויהודה קנדל יבלח"א

אייל שורק הי"ד ז"ל

בן חנן ורינה יבלח"א

עלו ביחד בסערה השמימה בכ"ח סיון ה'תשס"ב

ת.ג.צ.ב.ה

הלימוד בספר מוקדש באהבה

גם לכל התורמים

שהביעו אמונם בספר והיו שותפים בצאתו,

בסייעתא דשמיא, לאור עולם

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב



מרכז ישיבות בני-עקיבא
אור-עציון
ישיבה גבוהה-הסדר

הרב חיים דרוקמן ראש הישיבה

בעז"ה, כ"ז שבט תשפ"א

לכבוד

הרב ערן משה ורינה מרגלית
הרבה שלום וברכת ד'!

ראיתי את ספרכם "צומחות יחד" – פרקי לימוד ושיח בנושא גיל
ההתבגרות, תורה ומצוות, צניעות, זהות נשית ועוד.

הספר עוסק בעניינים חשובים ביותר, שהם משמעותיים מאד
בזמננו ובמיוחד ממש חיוניים לגיל ההתבגרות.

הספר מתייחס לכל התופעות שאנחנו עדים להן בימינו אלה
לאורה של תורת הנצח שלנו. על כל ענין מובאים מקורות החל
בתורה שבכתב, המשך בתורה שבעל פה ועד לענקי התורה
שבתקופתנו.

הספר כולו הוא ממש מצוין והוא בודאי יביא תועלת מרובה לעם
ישראל.

ועל כך תבורכו מן השמים.

בברכת התורה והארץ
ובידידות

חיים דרוקמן

חיים דרוקמן

David Lau
Chief Rabbi of Israel
President of the Great Rabbinical Court



דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ב חשוון, תשפ"א
9 נובמבר, 2020
הסכ' - 104.פא

לכבוד

הרב ערן משה מרגלית שליט"א

מכתב ברכה

ראיתי את עלי ספרך "צומחות יחד" – פרקי לימוד ושיח בנושא גיל ההתבגרות כולל קיום מצוות התורה,
צניעות, זהות נשית ועוד. ספר שיעודו להורים, ובו הדרכה כיצד ראוי לחזק את הקשר בין ההורים לבנותיהם.

אנו חיים בדור שההתפתחות בו מהירה ומשמעותית, כל שנתיים ואפילו פחות שנים זה כבר נחשב כדור
אחר. הצעירים אינם רואים את העולם כפי שהוריהם רואים זאת, ולצערי לעתים רבות חל ניתוק בין הדורות.

נעורים היא תקופה מעצימה בחיים, אבל היא גם תקופה לא קלה. המתחים שנוצרים בין הורים לילדיהם
בגלל הרצון של הנוער לפרוץ קדימה, עלולים ליצור גם ניתוק. "מרד הנעורים" זועק לנו משהו, הנוער
מחפש וזועק בדרכו: הדריכוני. ואתגר מונח על כתפי המורים ליתן את המענה הנכון "חנוך לנער על פי
דרכו", לכל אחד ואחד ישנה את הדרך המיוחדת שלו, החכמה לנתבו למסלול הנכון.

תכלית היעוד שאליו בן הנעורים נכנס היא להפוך את חייו למשמעותיים, ולא ליצוק בתוכם תכנים ריקניים
שאמנם מושכים את הלב אבל אינם מובילים לשום תכלית.

לבנות ישראל אתגר נוסף וקשה, השינוי שהן עוברות בתקופה זו יוצר מצב שברירי ורגיש, יש לטפח להן
סביבה בריאה וטהורה לעבור שינוי זה. לעתים המציאות הסביבתית עלולה לבלבל ולהטעות ולגרור לחיות
באשליה שתוצאותיה קשות. הצניעות היא המענה לשמירה על יהדותה של בת ישראל. רבים לכודים בלחץ
חברתי ותקשורתי שחושף אותנו למחוזות לא ראויים, על ההורים והמחנכים מוטלת האחריות להציג את
האמת הנכונה.

כבר איתמחא גברא בספריו הקודמים, ובעיקר בספר "מתבגרים ביחד" המיועד לבני הנעורים. ספר זה נדבך
למסה הגדולה שעניינה חינוך בימים אלו.

תזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

בכבוד רב
דוד לאו

הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול



מכתב ברכה מהרבנית שולמית בן שעה

לרב ערן ולרבנית רינה מרגלית הי"ו

יישר כוח גדול מאוד על כתיבת ספר הלימוד עבור בנות ונשים. עברתי בזמנו על הספר אותו הוציא הרב ערן לבנים, וחיכיתי מתי יגיע הרגע בו יוכלו לשבת אמהות ובנותיהן ללימוד ושיח משותף סביב סוגיות רגישות וחשובות אלו.

בטוחני שכל מי שתלמד בספר, וודאי מי שתלמד עם אמה או בתה, תרוויח מעצם הלימוד והשיח, הן בעצם לימוד התורה, הן בנושאים החשובים הנידונים בו והן בקשר הבין דורי.

כמובן שהספר מומלץ בחום גם למורות/מחנכות/מדריכות ומנחות סדנאות להעשרתן עצמן ולהוראת התחומים הללו לתלמידותיהן.

עברתי על חלקים נרחבים בספר ובעקבות העיון בהם מבקשת להציע מספר הארות:

העיסוק באתגרי היצר חשוב מאוד.

בנושא זה עלינו להבין ולהדגיש כי יצרא דעריות להבנת חז"ל הוא כח החיים של האדם. אילולי היצר, אומרים חז"ל – אדם לא היה נושא אשה, לא היה יולד ילדים וגם לא היה "נושא ונותן" ומשמע מכך שכל המנוע הפנימי של החיים נובע מאנרגיית החיים הזאת ("מיניות" במובן הרחב שלה).

ניתן להמשיך זאת בהתבוננות על ה"יצר" כעל מנוע. בדיוק כשם שמנוע של רכב יכול להסיע את האדם למחוז חפצו בבטחה אך לא עלינו גם לדרדר מי שאינו נזהר דיו לתהום, כך היצר. אותו הכח יכול להניע את האדם להתקדמות עצומה בחייו האישיים והרוחניים, אך גם יכול לדרדרו לתהום. המשימה של האדם היא לנתב את הכח המיני שבו למקומות בונים ויוצרים ולהישמר ממקומות אסורים, אך הדגש המרכזי הוא שהאנרגיה הזאת ביסודה חיובית ומהווה ברכה גדולה. עבודת ה' של האדם צריכה לכלול גם את הגוף בבחינת "מבשרי אחזה אלוך" ודברי ר' נחמן מברסלב על כך – "מבשרי דייקא".

כיצד עובדים את ה' מתוך הגוף זו שאלה גדולה, אחת הנגזרות שלה היא העיסוק בסוגיית היופי בה עסקתם, אך יותר מכך, יש פה התבוננות אחרת על האופן בו נדרש האדם היהודי לעבוד את הקב"ה – לקחת את הגוף ואת כוחותיו ולרומם אותם למקום של עבודת אלוקים. כידוע הראי"ה קוק מאריך על העניין בדגש על חזרת עם ישראל לארצו (אורות התחיה וכד') וכן יש מקורות אצל הרב חרל"פ.

אני מדגישה את הנושא בגלל הערך החינוכי הגדול שבו. ההתייחסות לגוף ול"תורת הגוף" עשויה לתת הבנה נכונה יותר של הנושא בכללו ולעני"ד חשוב להדגיש אותה בפרט אצל בנות, ולפני שמגיעים לעיסוק בנושא צניעות, על מנת להדגיש שערכי הצניעות לא סותרים את ערכו של הגוף. שתי דוגמאות מעשיות לנושא זה הן הלכות טהרת המשפחה ובפרט נושא ההכנות לטבילה בהם בא לידי ביטוי בצורה ברורה תשומת הלב לגוף כמבוא לטהרה (כלומר עשיה פיזית הממוקדת בגוף (מקלחת, הסרת החציצות וכד') היא תנאי חיוני למציאות רוחנית של טהרה וכן כמובן נושא האישות.

נושא הצניעות הוא אתגר גדול מאוד בדור שלנו גם עבור בנות יראות שמים. הייתי מציעה להניח שההתמודדות הזאת משותפת לכולן ולא כולן מצליחות בה כפי שראוי וכפי שהיו רוצות. בעיני עצם ההבנה של הקושי היא פתח משמעותי להתמודדות איתו.

מאחלת לכם שתהיה ברכת ה' עליכם, ושתזכו בזכות עבודתכם הנאמנה להוסיף עוד אבן בבניין של עם השב לארצו, ולהתמודדות כנה ואמיצה יותר עם האתגרים שתקופה מטלטלת זאת מזמנת לנו.

שאו ברכה

שולמית בן שעה

דברי פתיחה ותודות

בשנת ה'תשע"ה זיכנו ה' יתברך להוציא לאור את הספר 'מתבגרים יחד', המיועד ללימוד ושיח של נערים עם אבות ומחנכים בנושא גיל ההתבגרות ועניינים שבצניעות.

לאחר צאת הספר, בשיחות על השפעתו ובהרצאות שקיימנו, עלה מן השטח הצורך בספר מקביל ללימוד של אימהות ומחנכות עם בנות ונערות. בעקבות זאת יצאנו למסע של לימוד ושיח משותף, ופריו מוגש לפניכן.

מודים אנו לריבוננו של עולם על הזכות ללמוד תורת חיים, על הזכות ללבן את הנושאים שבספר יחד, ועל הסייעתא דשמיא שליוותה את תהליך מציאת המקורות ואת שאר שלבי כתיבת הספר ולידתו. אנו מאמינים כי גם זכות העתידות ללמוד בספר היא שעמדה לנו, ובכך כל אחת מן הלומדות הופכת להיות שותפה ביצירה זו.

נציין כמה נקודות מרכזיות שליוו את תהליך הכתיבה:

א. בחירת הנושאים – פרקי הספר נבחרו בהתאמה לנושאים המעסיקים נערות בגיל ההתבגרות, וכן את הבת והאישה באופן כללי.

הרחבנו והעמקנו באופן מיוחד בעניין היחס אל היופי, בצניעות, בכח הראייה ובזהות הנשית – נושאים שבמיוחד בזמננו ישנה חשיבות מרובה לבררם מתוך תורה.

ב. אמון בגודל הזמן ובגדלות הנשמות – אנו חיים בתקופה מיוחדת, שבה אתגרים רבים מלווים את גיל ההתבגרות, ועולות שאלות הקשורות לצניעות וזהות נשית בעידן של תמורות.

הספר נכתב מתוך אמון גדול בבת ובכך שהנשמות כיום צמאות לתורה פנימית ועמוקה, ומתוך אמון שהשאלות והאתגרים שעומדים לפנינו מתמודדים הם חלק מחבלי גאולה, וכי התורה – בכוחה להאיר ולכוון את דרכנו האישית והלאומית.

צורת הלימוד בספר ולמי הוא מיועד

הספר בנוי במתכונת של יחידות לימוד, הכוללות מקורות, שאלות ותשובות עליהם, ביאורים והעמקה, וכן מאמרים קצרים. יחידות הלימוד מעוררות סקרנות וחשיבה, וכך מתוך שותפות של לימוד ושיח ניתן בעזרת ה' לצמוח ולהפנים את הדברים.

הספר מזמין את הבת ללימוד ושיח עם דמות מבוגרת – אימא או מחנכת/מדריכה, או ללימוד ולמסע של צמיחה משותפת בחברותא עם חברה. בספר יש הזמנה והצעה לשיתוף אישי בנושאים הנלמדים, ומשימות שונות ליישום.

בחלק מיחידות הלימוד, הובאו גם נושאים שונים תחת הכותרת **'העמקה' / 'ביאור והעמקה'** ובדרך כלל תוכנם עמוק ומורכב יותר, והם מתאימים יותר לבנות בוגרות.

כמו כן, בחלק מן הפרקים, הובאו בסיום הפרק, יחידות לימוד נוספות המהוות הרחבה והעמקה של הנושא שנלמד בפרק – יחידות אלו כונו בשם **"למיטיבות לכת"**.

מפני גודלו והיקפו, חולק הספר לשני חלקים, אשר כל אחד מהם עומד בפני עצמו:

בכרך "צומחות יחד - במבט פנימה" הובאו פרקי הלימוד שעוסקים באופן מובהק יותר בגיל ההתבגרות, וכן נושאים כלליים הקשורים לעבודת ה', בניין המידות וזהות נשית.

בכרך "צומחות יחד - יפה כלבנה" הובאו ורוכזו פרקי הלימוד שמתמקדים

אתגרי הזמן מחייבים אותנו ללימוד פנימי יותר, לחיבור גדול ועמוק לתורה ולה'. אתגרי הזמן מחייבים את הנשים לגלות את האור הנשי המיוחד שלהן.

ג.אמון בקשר – אנו מאמינים כי לצד תהליכי ההתבגרות והרצון לעצמאות ולחירות של הבת, ניתן וחשוב לייצר קשר משמעותי ומיטבי בין האם והבת, ואנו תפילה שספר זה יאפשר זאת. עם זאת, הלימוד בספר מתאים גם ללימוד של הבת עם דמות בוגרת אחרת או בחברותא.

...

תודות לכל האנשים שהיו שותפים לכתיבה ולצאת הספר לאור עולם.

התודה והברכה לרבנית שולמית בן שעה שעברה על עלי הספר, והעירה הערות חשובות אשר שוקעו בתוך פרקי הספר.

תודות ליערה פריד על הייעוץ הלשוני והערותיה המחכימות, לר' אלעד פייט ור' בועז גרינווד שהיו שותפים להגהה הלשונית של הספר. תודה לנעם ריש על העיצוב הנאה והמיוחד של הספר.

נושאים אנו תפילה כי לא תצא תקלה תחת ידינו; תפילה שהלימוד בספר זה ירבה אחדות – בין אמא לבת, בין הדור הצעיר לדור המבוגר, ובין ישראל להקב"ה - לגאולת עולמים; תפילה שהלימוד בספר יעזור ללומדות לגבש את אישיותן, מתוך רצון לקרבת אלוהים ולקדושה.

מודים אנו לפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, וזיכיתנו להשלים ספר זה יחד עם ספרים נוספים. יהי רצון שנזכה להמשיך ללמוד וללמד, ולהוציא לאור חיבורים וספרים נוספים. יהי רצון שזכות ספר זה תעמוד לנו ולכל ילדינו ובני ביתנו ולמשפחתנו לדורות עולם, לזכות לבריאות הגוף והנפש, ללכת בדרך התורה, המצוות והאמונה, ולהתברך בכל מילי דמיטב.

ערן ורינה מרגלית, ירושלים, ה'תשפ"ב

תוכן עניינים מכורט

על יופי, גילוי וכיסוי

25	פתיחה – הכיסוי המגלה
28	היחס הנכון אל היופי
32	הסכנה בהעצמת ערך היופי
37	טיפוח היופי – התקשטות ותכשיטים לאישה
40	צניעות
43	והצנע לכת עם ה' אלוהיך
47	חשיבות הצניעות והכרחיותה לגילוי המהות
50	למיטיבות לכת – יחידת לימוד נוספת בנושא יופי וצניעות
50	טבעיות הצניעות – בין תרבות ישראל לתרבות יוון

מה שאני רואה משיע עלי

57	השימוש החיובי בחוש הראייה
61	מעלות שמירת העיניים – הזהירות משימוש שלילי בחוש הראייה
64	איסור הסתכלות במראות לא צנועים
66	המשיכה למדיה והשפעתה
69	רואים פנימה
74	למיטיבות לכת – יחידת לימוד נוספת בנושא צניעות
74	על ידי צניעות זוכים לשכינה ולראיית ה'

יופי וצניעות בעידן של גאולה

79	פתיחה – חוצפה – מה היא?
83	צמצום היופי בגלות והתגלותו בגאולה
87	הצניעות והטהרה כבסיס לעוז וגבורה בזמן הגאולה
89	ביטוי הנשיות בעידן של גאולה
91	הרוויית הצימאון של הנשמה בקדושה ודבקות
97	סיכום
99	למיטיבות לכת – יחידות לימוד נוספות בנושא יופי בעידן של גאולה
99	יופיו של רבי יוחנן
101	תיקון ועילוי כוח הדמיון בזמן הגאולה

יצר ויצירה

107	פתיחה – יחסנו אל היצר
110	מי אתה, יצר הרע?
113	חטא עץ הדעת
116	דרכי פעולת היצר
122	כוח התורה והתפילה כנגד יצר הרע

ביופי, צניעות ואתגרי התקופה.

פרקי הספר נכתבו באופן שכל פרק יעמוד בפני עצמו, ועל כן במידה והבת מעוניינת ללמוד נושא מסוים, ניתן להתמקד בו, ואח"כ לשוב לפרקים אחרים.

נושאי הלימוד שבספר מעסיקים כל נערה ואישה. יחד עם זאת, חלק גדול מן המקורות והביאורים מתאימים לגילאי 15 ומעלה, ואף בנות מדרשה ונשים צעירות ימצאו בע"ה עניין רב בתכנים.

כמו כן, מבחינת מבנה הספר וחלוקת פרקיו; בכרך "במבט פנימה" רוכזו הנושאים שמתאימים יותר ללימוד עם נערות צעירות יותר, ובכרך "יפה כלבנה" רוכזו הנושאים שמתאימים יותר לנערות בוגרות ונשים צעירות.

גם מחנכות ומחנכים ימצאו בספר חומר רב עבור תלמידותיהן ותלמידיהם (זאת משום שעל אף שהספר נכתב עבור בנות והותאם לכך, יש בו פרקים ותכנים רבים אשר מתאימים וחשובים גם ללימוד של בנים).

הספר מתאים גם למסגרות לימוד של 'אמהות ובנות', הן מטעם מוסדות הלימוד והן בקהילה. בלימוד מסוג זה ניתן לקיים, מלבד הלימוד האישי, שיעור מכין או מסכם, ובו מרחיבים ומעמיקים את הלימוד.

126	בכל לבבך – אהבת ה' בשני היצרים
129	על הטוב שביצר הרע
130	זה לעומת זה עשה האלוקים
132	עוצמתו של יצר העריות והתמודדות עימו בתקופתנו
136	סיכום
138	למיטיבות לכת – יחידות לימוד נוספות בנושא היצר
138	מתי נכנס באדם יצר הטוב
141	יצר הטוב ויצר הרע שבאדם

חופש וגבולות

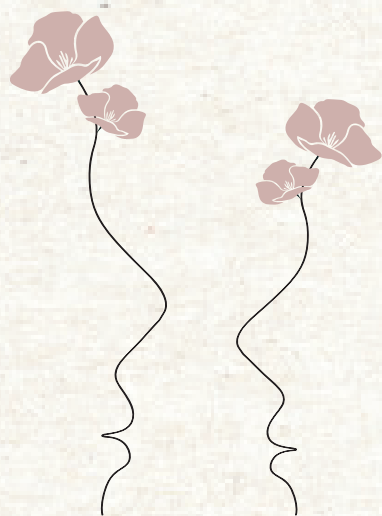
147	כתיחה – להיות בן חורין
150	מה אני באמת רוצה
153	ערך הנטייה לחרות ולחופש בתקופתנו
157	להיות בן ולהיות עבד
159	הצבת גבולות ושמירה
163	מתרחקים מאש
165	כנאי ואינטרנט
168	סיכום

ניסיונות

175	כתיחה
177	כל אחת והניסיונות שלה
180	תכלית הניסיונות
184	מה נותן כוח להתמודד עם ניסיונות
191	אל תביאני לידי ניסיון וסיכום

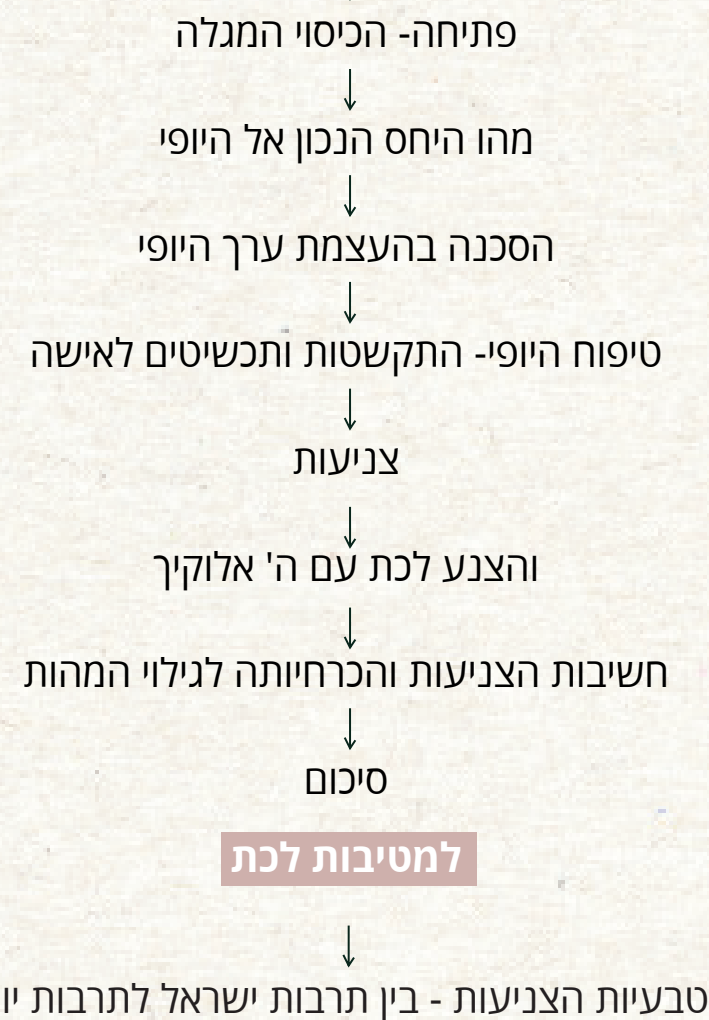
נבילות, התרחקות ותשובה

197	כתיחה
200	האדם ביסודו טוב
203	"כי שבע יכול צדיק וקם"
205	תשובה קדמה לעולם
208	לא מתיאשים מעט מן האור מסלק הרבה מן החושך
212	מתרכזות בעתיד
214	מעלת בעל התשובה
218	נעימות התשובה ומתיקותה
220	סיכום
223	למיטיבות לכת – יחידות לימוד נוספות בנושא האדם ביסודו טוב
223	האמונה באש האהבה
229	סיכום כללי סיכום כללי



על יופי, גילוי וכיסוי

על יופי, גילוי וניסוי



א. פתיחה – הכיסוי המגלה

היופי והצניעות הם נושאים המעסיקים נערות רבות בגיל ההתבגרות, והם משמעותיים ומרכזיים בחיי כל בת ואישה. בתקופתנו מקבל העיסוק בנושאים אלה משנה חשיבות, וזאת משום שהמפגש עם תרבות מתירנית, שבה נפרצים גבולות הצניעות, והשפעתה עלינו – יוצרים בלבול המקשה על האפשרות להיפגש עם הטבעיות הפנימית שבנו – שהיא טהורה.

לעיתים, עלולה להיות לבת מחשבה שהלכות צניעות נועדו 'להציל' ולשמור את הבנים מאיסורי ראייה ומחטא, דבר המוביל לתהייה: מדוע ולמה אני צריכה 'לסבול' בגלל הבנים?

יכול להיווצר אצלה רושם מוטעה, כאילו בתורה 'הכול' אסור ומגביל, בעוד שבאמת התורה אינה באה לצמצם ולמעט את החיים, אלא לגלות את זוהרם ופארם האמיתי.

ואמנם, בנושאים אלו יש לעסוק בדרך צנועה, ועל כן הלימוד בפרק במתכונת המאפשרת לימוד אישי וצנוע בין הבת לאם / למדריכה / לחברה – יש בו ערך רב.

מהו יופי בשבילך? למה חשוב לבני אדם להיראות יפה?

למה נושא טיפוח היופי, כדוגמת שמחה בבגדים יפים, איפור, תכשיטים וכיו"ב – קיים באופן מיוחד אצל נשים?

מה היא בשבילך 'צניעות'? באילו תחומים בחיך היא באה לידי ביטוי?

במה מידת הצניעות קשורה באופן מיוחד דווקא לנשים, ולמה?

למה לעיתים קשה לבנות להתלבש בצניעות? מה הרווח בלהיות צנועה?

הערה: נושאי הלימוד שבפרק זה ובשני הפרקים שאחריו: "מה שאני רואה משפיע עלי" ו"יופי וצניעות בעידן של גאולה" קשורים ומשלימים האחד את השני.

הכיסוי המגלה

לרוב ה'כיסוי' נתפס כמסתיר ומעלים, אומנם ביחס למעמד הר סיני והתגלות ה' למשה נאמר:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב [בעובי] הָעֲנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם.

שמות יט, ט

יש להבין – מדוע ה' אינו מתגלה אל משה בצורה ישירה, אלא דווקא מתוך ענן וערפל, מצב שלכאורה יוצר החשכה והסתרה? כתב הרשב"ם (בפירושו לפסוק): "בעב הענן – עב וחושך, שלא להסתכל בשכינה". כלומר, דווקא על ידי הענן וההסתרה יכול משה לקבל מה'. למה הדבר דומה? בדרך כלל, כאשר אנו רוצים לראות דבר מסוים, אנו מסתכלים עליו באופן ישיר ונדרשים להסיר בינינו כל מחיצה ומסך כדי לגלותו. אך כאשר מדובר על משהו גדול מאוד, הפגישה עימו נעשית בצורה שונה. לדוגמה – השמש. הסתכלות ישירה לעבר השמש גורמת לסינוור עז, והדרך היחידה לקלוט את אור השמש היא באמצעות משקפים מיוחדים שיסננו את האור ויאפשרו לקלוטו.

כמו העין האנושית, גם השכל המוגבל אינו יכול לקלוט את האורה האלוקית בלי סינון, כמו שכתוב: "כִּי לֹא יֵרָאֶה הָאָדָם וְחַי" (שמות לג, כ). הדרך היחידה לקלוט אותה היא על ידי עיטוף וצמצום, שהם המאפשרים את הגילוי, ולכן התגלות ה' למשה הינה "בעב הענן".

רעיון זה בא לידי ביטוי גם במשכן ובמקדש, בקודש הקודשים. במקום זה היה הארון ובו לוחות הברית, ועל כך נאמר: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אֲחִיךָ וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת

כִּי בְּעֲנַן אֶרְאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת" (ויקרא טז, ב).

הכניסה למקום קודש הקודשים הותרה רק לכהן גדול ביום הכיפורים, ובסדר עבודה מדוקדק שכלל את עבודת הקטורת.

ביארו הפרשנים כי במילים "בענן אראה על הכפרת" הכוונה היא שהתגלות שכינת ה' במשכן הינה מתוך ענן והסתר, ורבנו בחיי (בפירושו לפסוק) פירש שהכוונה היא לענן שנוצר על ידי הכהן הגדול שנכנס לשם עם הקטורת: "ולפיכך היה צריך ביום הכפורים לקטורת כדי שיהיה לו כסות עינים ולא יזנו עיניו מזיו הכבוד".

כלומר, הכהן הגדול לא היה יכול להיכנס ולהתבונן באופן ישיר בקדושת קודש הקודשים – "כִּי לֹא יֵרָאֶה הָאָדָם וְחַי" (שמות לג, כ) – ורק מכוח ההסתר שיצר הענן, מבעד לו היה יכול להיפגש עם הקדושה.

הרב קוק זצ"ל מסביר כי בכל ההארות שבעולם, בשעה שאנו רוצים שיאירו, עלינו להסיר את הדברים הגורמים לחציצה, להאפלה ולהסתר. אומנם יש דבר שיוצא מכלל זה: "האור העליון [...] שהופעתו וגלויו אינם באים על ידי חשיפת האור, אלא על ידי דוקא הסתרת אורו" (מאמרי רא"ה א' עמ' 170).

חשוב: מה ניתן ללמוד מדברים אלו על תפקיד הצניעות והצורך בכיסוי ובהסתרה? מה ניתן לגלות ולחשוף בזכות הצניעות?

ב. היחס הנכון אל היוכי

כשאנו מבקשים לדעת מהו היחס הנכון אל היופי בתורה ואצל חכמינו זיכרונם לברכה, אנו נמצאים במבוכה. מצד אחד, אנו מוצאים מקורות מהם ניתן להבין כי ישנה חשיבות גדולה ליופי, ומצד שני, אנו מוצאים מקורות הפוכים, בגנות היופי החיצוני.

נתבונן במקורות השונים, ודרכם ננסה להתחקות אחר היחס הנכון אל היופי.

יופיין של האמהות:

על שרה נאמר: "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּ מְרָאָה אֶת [...] וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרֵימָה וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הוּא מְאֹד" (בראשית יב, יא-יד).
על רבקה נאמר: "וַהֲנַעַר[ה] טֹבֶת מְרָאָה מְאֹד" (שם כד, טז).
על רחל נאמר: "וַרְחֵל הָיְתָה יִפְתַּ תָּאֵר וַיִּפְתַּ מְרָאָה" (שם כט, יז).

מדוע לדעתכן מתארת התורה את יופיין של האמהות?

מגילת שיר השירים:

כל מי שקוראת את מגילת שיר השירים, שמה לב שהיופי והתיאורים החיצוניים תופסים מקום מרכזי לאורך המגילה. למשל דברי הדוד לרעיה: "הֲנֵךְ יָפָה רַעֲיַתִּי הֲנֵךְ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים" (שיר השירים א, טו), ומענה הרעיה לדוד: "הֲנֵךְ יָפָה דֹדִי" (שם טז).

מי הם הרעיה והדוד במגילת שיר השירים?

ירושלים, בית המקדש והכהן הגדול:

על ירושלים נאמר: "עֲשֵׂרָה קָבִים יוֹפִי יִרְדּוּ לְעוֹלָם, תִּשְׁעָה נִטְלָה יְרוּשָׁלַיִם וְאַחַד כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ" (קידושין מט ע"ב), "מִי שֶׁלֹּא רָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּתַפְאֶרְתָּהּ לֹא רָאָה כָרֶךְ נֶחֱמָד מֵעוֹלָם" (סוכה נא ע"ב).
המשכן נבנה ברוב פאר והדר והיה מצופה זהב, הבית שבנה שלמה היה בניין מפואר ביותר (עיינו מלכים א' פרקים ו-ח), ועל בניין בית שני שבנה הורדוס נאמר: "מִי שֶׁלֹּא רָאָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִנְיָנוּ לֹא רָאָה בֵּן מִפּוֹאֵר מֵעוֹלָם" (סוכה נא ע"ב).

את הפסוק האמור בכהן הגדול – "וְהִכָּהֵן הַגָּדוֹל מֵאַחֲיוֹ" (ויקרא כא, י), דרשו חכמים: "שִׁיחָא גְדוֹל מֵאַחֲיוֹ בְּכַח בְּנוֵי בַּחֲמָה וּבַעוֹשֵׁר" (יומא יח ע"א), ובתורה מתוארים הבגדים היפים שבהם שימש הכהן הגדול בעבודתו.

מדוע לדעתכן ניתנת חשיבות ליופי של ירושלים, של המשכן ושל בית המקדש?

נתבונן כעת במקורות מהם נראה שעולה מסר שונה, ואף מנוגד, ביחס ליופי:

שֶׁקֶר הַחֵן וְהַבֶּל הַיּוֹפִי אִשָּׁה יִרְאֶת ה' הִיא תִתְהַלֵּל.

משלי לא, ל (פרק 'אשת חיל')

אשת החן ויופי אין מהללין אותה אלא הכל הבל ושקר, אבל אשה יראת ה' היא לבד תתהלל.

רש"י שם

חן האשה ויפיה הם שקר והבל, רצונו לומר: אין בהם תועלת רב עד להלל את האשה באלה, אבל אשה יראת ה' היא הראויה להללה בזה.

מצודת דוד שם

מדוע אין להלל את האישה על יופיה?

עיינו בסיפור אודות רבי יהושע בן חנניה ובתו של הקיסר הרומאי:

אמרה בתו של הקיסר לרבי יהושע בן חנניה:

אוי לחכמה מפוארה כשלך בכלי מכוער [והכוונה שהיה מכוער במראהו].

אמר לה: אביך שם יין בכלי חרס?

אמרה לו: אלא במה נשים?

אמר לה: אתם שאתם חשובים, שימו אותם בכלי זהב וכסף.

הלכה ואמרה לאביה לשים את היין בכלי זהב וכסף, והחמיץ [היין].

באו ואמרו לו [לקיסר שהחמיץ היין].

אמר לה לבתו: מי אמר לך לעשות כן?

אמרה לו: רבי יהושע בן חנניה.

קראוהו [לרבי חנניה לבוא לפני הקיסר]. אמר לו [הקיסר לרבי חנניה]: למה

אמרת לה כך?

אמר לו: כמו שאמרה לי, אמרתי לה [בכך רצה להוכיח לה שדברים משובחים

אין משתמרים אלא בכלי מכוער, ודווקא בכלי זהב וכסף הם מחמיצים].

אמר לו: והרי יש אנשים יפים שלמדו [ויש בהם חכמה]?

[ענה לו]: אילו היו מכוערים, היו חכמים יותר [ופירש רש"י את הטעם לכך:

"שאי אפשר לנאה להשפיל דעתו, ובא לידי שכחה"].

תענית ז ע"א – ע"ב

הסבירי את הסיפור בלשונך.

מה רצו חז"ל ללמדנו?

כתיב גרים "כִּי גֵרִים אֲנַחְנוּ... עַל הָאָרֶץ" (דבה"י א' כט, טו) וכתיב "כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ" (תהילים לט, יג) וזה כלל גדול בכל היהידות [יהדות] שלא ילך האדם אחר המותרות ולא יקפיד על המאכלים ולא על מלבושים ולא על דירה נאה, אלא כאורח נטה ללון בדרך, כך יתרצה בכל הבא לידו, וכל מגמתו תהיה על עולם הבא, כי שם ביתו.

ואפילו מה שילך אחר עניני העולם הזה, תהיה מגמתו להיות לו הכנה להשיג אורחות חיים, וכל מעשיו יהיו לשם שמים, ובל יוסיף על מה שהוא מוכרח לצורך חפצי שמים, ואל ישיאנו יצרו במשאות שוא ומדוחים. אף על פי כי כן

דרכו של יצר הרע שמראה כל המותרות כאלו הם הכרחים גמורים [...], אבל צריך דעת יתירה להבחין בין הכרחי למותרות, ושלא לילך אחר עצת יצרו עד בוא רעהו יצר הטוב וחקרו.

(פלא יועץ לרבי אליעזר פאפו, ערך גר)

מה מוסיף ה'פלא יועץ' ביחסו אל היופי בכלל?

איך נבחין בין "הכרחי" ל"מותרות"?

סיכום

מן המקורות אנו למדים כי מצד אחד ישנה חשיבות ליופי, בהיותו מגלה שלמות והרמוניה; על כן אימותינו היו יפות תואר, והמשכן ובית המקדש, שהם מקומות קדושים – ניכרים באופן מיוחד ביופיים.

יחד עם זאת, לעיתים היופי גורם לנו להתמקד בצד החיצוני והגלוי של המציאות, ומונע מאיתנו לשים לב לתוכן ולמהות הפנימית. לכן, דווקא אישה שהיא יראת שמיים, והיא בעלת מידות ותכונות טובות, היא זאת שראוי להללה. ייתכן גם שלא במקרה מספרת לנו התורה על החלפת רחל בלאה (ביום החתונה) – כדי ללמדנו עד כמה צניעות הייתה ביניהם, עד שלא הבחין יעקב אבינו בהחלפת אשתו (עיינו כרך א עמוד 264).

כמו כן בעת שירד אברהם למצרים וחשש שייקחו את שרה מפני יופייה, אמר עליה: "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּ מְרָאָה אֶתְּ" (בראשית יב, יא) ולמדו חכמים שרק כעת, שבאו לקחתה, הכיר ביופיה: "עד עכשו לא הכיר בה, מתוך צניעות שבשניהם" (רש"י על הפסוק, ומקורו בתנחומא). **הרי למדנו שאומנם אימותינו היו יפות מראה, אך אבותינו הקדושים התמקדו בעיקר ביופיין הפנימי.**

נראה, אם כן, שחשיבותו של היופי וערכו האמיתי נחשפים כאשר אין הוא עומד בסתירה למהות הפנימית, אלא בהיותו מגלה את היופי הפנימי ומעיד עליו.

בפרק "יופי וצניעות בעידן של גאולה" נלמד שהיחס המורכב אל היופי נובע ממדרגת החיים של הקדושה והטהרה בה עם ישראל נמצא. – לאחר חורבן

בית המקדש והיציאה לגלות, עם ישראל נדרש לצמצם את כוחות חייו, משום שהקדושה מצטמצמת ל"ד' אמות של הלכה" [המפגש עם ה' מתגלה בקיום המצוות הדתיות, בבית הכנסת ובבית המדרש, אך לא במרחבי החיים כולם]. לכן, נדרשת זהירות יתרה מהרחבת כוחות החיים ונתינת מקום ליופי, כי הם עלולים להרחיק את האדם מהחיבור לה', בגלל הערבוב עם הגויים ועזיבת ארץ ישראל, וזאת לעומת תקופת המקדש והגאולה בה ניתן לפתח את כוחות החיים כולם, ולגלות את האסתטיקה והיופי מתוך קדושה.

• • •

נתבונן במשמעותה של המילה 'יופי'.

מילה זו מזכירה לנו את המילה 'נפה' – כשם שהנפה משמשת לברירת הטוב מן הפסולת עד שהדבר נשאר נקי וזך, כך היופי הוא גילוי של הטוב. כמו כן, היא מזכירה לנו את המילה 'נוף' – כשהאדם עומד מול כללות מראה הטבע הנשקף לעיניו, מתגלה היופי בראיית הנוף.

מילה נוספת הקרובה ל'יופי' היא 'תנופה' – הרמה. ייתכן שזו דרך לבחון ולהרגיש מתי השימוש ביופי הוא חיובי ומתי הוא שלילי – כאשר האדם מרגיש שהמפגש עם היופי 'מרים אותו' (לדוגמה: הוא רוצה לעשות טוב, הוא מרגיש קרבת אלוקים) זהו סימן שהיופי מקבל את ערכו הנכון. לעומת זאת, כאשר המפגש עם היופי מוביל לתאוות ולריחוק מה', אזי מתברר שהשימוש ביופי הוא שלילי.

ג. הסכנה בהעצמת ערך היופי

לאחר שלמדנו מעט על נושא היופי והיחס אליו, חשבו אילו סכנות יכולות להופיע בהעצמת ערך היופי.

נסו לחשוב על מקרה שאתן מכירות, או מקרה שיכול להיות, וחישבו אילו השפעות חברתיות יכולות להיווצר מהעצמת ערכו של היופי.

עיינו במקורות הבאים:

אמר (רבי) שמעון הצדיק [...] פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב הואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים.

אמרתי לו: בני! מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? [שהנזיר בתום ימי נזירותו מגלח את כל שער, ושאלו רבי שמעון מדוע בחר להיות נזיר].

אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי. הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם.

אמרתי לו [ליצור]: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה שאגלחך לשמים!

מיד עמדתי [רבי שמעון] ונישקתיו על ראשו. אמרתי לו: בני! כמוך ירבו נזירי נזירות בישראל.

נדרים ט ע"ב; נזיר ד ע"ב

ביאור

רבי שמעון מספר על המפגש שלו עם נזיר שהמניע לנזירותו היה רצונו לפעול לשם שמיים. לאותו נזיר היה שער יפה, והוא קיבל על עצמו נזירות כדי שבסופה יגלח את שער. הסיבה לכך היא שבשעה שאותו אדם ראה את יופיו משתקף במים, התעורר בו חשש מפני יצרו.

ופירש רש"י: "מתוך שראיתי במים צורתי כל כך נאה, נתגבר עלי יצרי ובקש להביאני לידי מעשים רעים לטורדני מן העולם". והר"ן שם כתב: "לטורדני מן העולם לילך אחרי מראה עיני".

אותו נזיר חשש ששערו יוביל אותו לחטא, ולכן בחר לגלח אותו לשם שמיים ובכך להעלות ולקדש את שערו. לא בכדי בסוף הסיפור רבי שמעון נושק לאותו נזיר בראשו – במקום השער.

מה היה תוכן הדו-שיח שערך הרועה עם יצרו?

כיצד ההכרה של אותו אדם ביופיו הייתה עלולה להביא אותו לידי עבירה?

...

הנביא ישעיה מתאר את אחד הגורמים שהובילו לחורבן הבית ולגלות, וכך נאמר שם:

וַיֹּאמֶר ה' יַעֲן כִּי גָבְהוּ בָנוֹת צִיּוֹן וַתִּלְכְּנָה נְטוּיוֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם הָלוֹךְ וְטָפוֹף תִּלְכְּנָה וּבְרָגְלֵיהֶם תַּעֲכֹסְנָה.

ישעיה ג, טז

ובגמרא נאמר על כך:

דרש רבא בריה דרב עילאי: מאי דכתיב "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון" – שהיו מהלכות בקומה זקופה, "ותלכנה נטויות גרון" – שהיו מהלכות עקב בצד גודל [שהלכו בצעדים קטנים ומדודים], "ומשקרות עינים" – דהוה מלאן כותלא לעיניהו ומרמזן [שהיו מתאפרות בעיניהן, ורומזות לבחורים כדי שילכו אחריהן].

שבת סב ע"ב

בנות ציון, לפני החורבן, חטאו בגאווה שבאה לידי ביטוי בזקיפת קומתן ובצורת הליכתן, וכן בהתקשטות מוגזמת כדי למשוך את תשומת ליבם של הבחורים. כעונש על חטאן אומר ישעיה הנביא שיוסרו מהן כל אותם תכשיטים ששימשו לחטא ולעבירה – "ביום ההוא יסיר ה' את תפארת העכסים והשביסים והשהרנים, הנטיפות והשירות והרעלות, הפארים והצעדות והקשרים ובתי הנפש והלחשים, הטבעות ונזמי האף, המחלצות והמעטפות והמטפחות והחרטים, והגלינים והסדינים והצניפות והרדידים" (ישעיהו ג, יח-כד).

הרב קוק בביאורו לסוגיה הנ"ל מעמיק לבאר את הקשר שבין גאווותן של בנות ציון ובין התקשטותן המוגזמת, שנבעה מרצון למצוא חן בעיני הזולת: "עד שהיא חפצה רק להיות משועבדת למצב הנפש של הסובבים אותה, ותשתדל ביופי חיצוני במדה מופלגת". מצב זה הלך והתדרדר עד שבנות ציון לא היו עסוקות בשלמותן הפנימית, אלא ב"השתדלות שפלה להסב את העין החיצונית על אותו היופי הזר החיצוני שפארה בו את עצמה בלא צדק ושכל" (עין איה, שבת ח"ב, פרק ו, אותיות כו-כט).

האם נכון ומותר להתקשט? מה האופן המתאים לכך?

נעיין במקור נוסף, ממנו ניתן ללמוד על הסכנה בהעצמת ערך היופי ועל היחס הזהיר והנכון כלפיו:

הנטיה אל היופי יש לה שני צדדים, האחד טוב והשני רע. מצד אחד, היא מרוממת את הנפש ומפעלת על העין הרואה פעולה טובה ומכובדת. ומצד השני, האדם עלול לאבד על ידה את היסוד הראשי להצלחתו, שיסוד ההצלחה הפנימית הוא שידע האדם שאשרו ימצא תמיד בעצמו, בקרב נפשו ולבבו, ולא ילך לבקשה אצל אחרים. שהנטיה ליופי משעבדת את האדם לזולתו, שרוב עניני היופי המה רק ביחש העין החיצוני, ובזה האדם עלול לשכח את עצמו בצד המוסרי שלו, ולעשות מעשיו רק על פי המציאות המצוירת אצל זולתו, ובזה הוא מתרחק מכל דרך האמת ויראת ד' האמיתית, שיסודה היא הדעת העליונה ש"נר ד' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן" (משלי כ, כז), שהטוב העליון נובע רק מכפי הישרתו הפנימית על פי עומק חפצו לטוב לצדק ולמישרים, לא בשביל מציאות חן בעיני זולתו.

הרב קוק זצ"ל, עין איה, שבת ח"ב, פרק ד [דף נ ע"ב] אות ט – עיי"ש

מהו הצד הטוב שבנטייה אל היופי?

מהו הצד השלילי שבנטייה אל היופי? אילו סכנות יכולות להופיע בהדגשת ערך היופי והבלטתו?

עיון נוסף: לפי הרב קוק, מה הוא 'הטוב העליון' ומה מניע את האדם לעשותו?

סיכום

בהעצמת ערך היופי יתר על המידה ובהפיכתו למטרה העומדת בפני עצמה יש כמה סכנות ובעיות:

ראשית, היופי יכול להוביל את האדם לתחושה של גאווה. שנית, היופי יכול לגרום לאדם להימשך אחר מראה עיניו ותאוותיו ולהפילו בחטא. שלישית, הנטייה לעסוק יתר על המידה ביופי נעוצה בצורך לקבל אישור חיצוני מן הסביבה, במה יאמרו ובמה יחשבו עליו בני אדם, בעוד שבאמת האושר האמיתי של האדם טמון בתוכו פנימה.

הרב קוק זצ"ל, מבאר כי יש צורך שיופיעו באדם שתי הנטיות גם יחד ביחס אל היופי: מצד אחד על האדם להכיר בערכו של היופי, ומצד שני להכיר את השלילה והסכנה שבו.

חוב ענייני היופי, מבאר הרב קוק, הם מפגש עם הצד החיצוני והגלוי של המציאות, ומשום כך חיזוק הנטייה אל היופי יכול להוביל לכך שהאדם יבחן את מעשיו באמות המידה של הזולת, הרואה בעיקר את הצדדים הגלויים והחיצוניים של הדבר. כך ישכח האדם את האמת המוסרית הפנימית שלו, ויהיה עסוק בעיקר בקבלת אישור חיצוני מהחברה למעשיו.

אולם נטיית האדם למצוא חן בעיני הזולת אינה שלילת לגמרי, שכן יש גם כוח חיובי להשפעה החברתית; למשל, כשהחברה היא ערכית ומוסרית ומשפיעה על האדם שחי בתוכה גם כן לעשות מעשים טובים (ע"פ הרב קוק שם).

מעבר להשפעות שליליות אלו, עצם הסגידה ליופי כמטרה העומדת בפני עצמה, מתוך ניתוק היופי ממקורו בתפארת האלוהית העליונה, הינה טעות וקלקול.

ד. טיפוח היופי – התקשטות ותכשיטים לאישה

בכמה מקומות בתורה אנו רואים שמנהג הנשים הוא להתקשט, לדוגמה:

כאשר פוגש אליעזר עבד אברהם את רבקה הוא נותן לה תכשיטים: "וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וְשָׁנִי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם" (בראשית כד, כב).
בפרשיית חטא העגל, אהרן אומר לעם לפרוק התכשיטים מהנשים: "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶהְרֹן פָּרְקוּ נָזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי" (שמות לב, ב).

בתרומת המשכן נאמר: "וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כָּל נְדִיב לֵב הָבִיאוּ חָח וְנָזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלֵי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הָנִיף תְּנוּפֹת זָהָב לָהּ" (שם לה, כב).
על הכיור וכו' שהיו בחצר המשכן נאמר שנעשו "בְּמִרְאֵת הַצָּבָאֹת" (שם לח, ח),

ורש"י (שם) כתב:

בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע.
אמר לו הקב"ה: קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים.

כשהיו בעליהם יגעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם, שנאמר: "תַּחַת הַתְּפֹאֵחַ עוֹרְרֶתִיךָ" (שיר השירים ח, ה).

מה הן "המראות הצובאות" ולמה שימשו?

למה בתחילה סירב משה לקבל את "המראות הצובאות"?

מה ענה ה' למשה?

לאור הדברים, מה ניתן ללמוד על היחס המורכב להתקשטות?

גם בהלכה ניכרת חשיבותו של מנהג הנשים להתקשט:

במשנה נאמר: "וְעוֹשֶׂה אִשָּׁה תְּכַשִּׁיטָהּ בַּמוֹעֵד" (מועד קטן פרק א, משנה ז). הכוונה היא שלמרות שבחול המועד נאסרו מלאכות מסוימות, מלאכות הקשורות ליופיה של האישה, כגון התאפרות – מותרות, כי צורך לה בדבר, כחלק מזהותה הנשית.

על שמחת המועדים נפסק: "חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו. כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים; והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו" (שולחן ערוך אורח חיים, סימן תקכ"ט ב).

סיכום

מצד אחד, אנו רואים שנהגו נשים להתקשט ולטפח את יופיין; אך מצד שני, היחס אל טיפוח היופי הוא רגיש ועדין כי הוא עלול לפגוע במידת הצניעות, וכן לעיתים העיסוק המוגזם בנושא היופי וטיפוחו יוצר מצב שהמחשבות והמאווים של הבת מתמקדים בעיקר בחלק החיצוני שבה. שיח חברתי שבמרכזו עיסוק בחיצוניות עשוי לחסום פיתוח של שיח ערכי ופנימי יותר.

דומה שהאישה (הבת) צריכה להכיר בראש ובראשונה בערכה וביופיה הפנימי, שאינו תלוי במראה ובתכשיטים חיצוניים, וכן להתמקד בעיקר בחיזוק מידותיה הטובות ויראת השמיים שלה.

על גבי אלו יש לתת מקום לנטייה הטבעית לרצות להיראות נאה. נטייה זו, יש לה ערך עצמי של האישה עם עצמה; פעמים רבות כשהאישה מרגישה טוב היא רוצה לבטא זאת במראה שלה, ופעמים, כאשר היא לא מרגישה טוב, "אחרי

המעשים נמשכים הלבבות" – ולכן כאשר היא מתקשטת הדבר 'מרים את רוחה'. נטייה זו מתגלה גם ביחס לחֶבְרָה – ברצון של האישה להיראות טוב בעיני חברותיה – לעתים כחלק מחיזוק התדמית האישית, ולעיתים כפתח ליצירת קשר שבו יפגשו את יופייה הפנימי.

גם בהקשר הזוגי יש מקום לנטייה זו – כהכנה לנישואין, ובזמן הנישואין – כחלק מבנייתו וחיזוקו של הקשר בין איש ואשתו בבניית הבית המשותף. הדבר נכון במיוחד בתקופתנו, שבה אתגרים סכנות ובלבולים, לא תמיד קל לדעת ולהבחין מתי הנטייה ליופי ולטיפוח נובעת ממניעים חיוביים שיש לחזקם ולעודדם, ומתי היא נובעת ממניעים שליליים שיש להיזהר ולהימנע מהם משום שהם פוגעים בצניעות ובערכים נוספים.

מתקשטים במעשים טובים

ניתן להבין בטעות שעל הבת לבחור בין טיפוח היופי והתקשטות בתכשיטים, ובין חיי תורה ומצוות שבהם אין חשיבות להתקשטות. אולם באמת, המעשים הטובים מהווים קישוט לאדם ולכל עם ישראל. כך מוסבר בספרות הסוד, כי ישראל בתורתם ובמעשיהם הטובים מקשטים את השכינה הקדושה. נמצא שאין במציאות זו עזיבת ערך ההתקשטות אלא העלאתו והופעתו בצורה פנימית יותר לכבוד ה'.

וַיֵּתֶן אֶל מֹשֶׁה כְּכֹלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶת־בְּהֵר סִינִי לְשֵׁנִי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאַצְבַּע אֱלֹקִים.

שמות לא, יח

מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים.

רש"י על הפסוק

וכך מובא בספרים כי הלימוד בליל שבועות עניינו להכין את תכשיטי הכלה, כנסת ישראל, לקראת הייחוד עם הקב"ה. זו הסיבה שלומדים בתיקון ליל שבועות את ההתחלה והסוף של כ"ד ספרי התנ"ך.

ה. צניעות

נעיין בפסוקים בהם מופיע לראשונה נושא הצניעות והבושה בתורה. בעת בריאת האדם, לפני חטא אדם הראשון, נאמר:

וַיְהִי־שָׁנִיָּהֶם עֶרְוָהִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ.

בראשית ב, כה

ומיד לאחר החטא נאמר:

וּתְפַקְחָנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרְוָם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת.

בראשית ג, ז

מדוע לפני החטא יכלו האדם ואשתו להיות ערומים ללא בושה? מדוע מיד לאחר החטא הבינו וחשו בצורה טבעית שעליהם להצניע את גופם?

מה ניתן ללמוד מכך על נושא הצניעות?

עיינו גם בדברי הפרשנים:

"ערומים ולא יתבוששו". כי אז היו כל פעולותיהם וכל איבריהם לעשות רצון קונם בלבד, לא להשיג תענוגות נפסדות כלל, באופן שהיתה פעולת הזיווג אצלם כפעולת האכילה והשתיה המספקת. ובכן היה ענין איברים ההם אצלם כמו ענין הפה והפנים והידיים אצלנו.

ספורנו לבראשית ב, כה

שלא היו צריכים לכך, כי אם אין יצר הרע, מה צריך לצניעות זה, כי בלא יצר הרע מה הפרש יש בין גילוי ערוה לגילוי הפנים או הידיים, או מה הפרש יש בין ענין התשמיש לענין אכילה ושאר פעולות ההכרחיות שבאדם

לבוש האורה [פירוש על רש"י לרבי מרדכי יפה זצ"ל], שם

טעם הדבר להיותם מקודם מושללים מבחינת הרע וכללותם קודש.

אור החיים, שם

ביאור והעמקה

מדרגת אדם הראשון ואשתו לפני החטא הייתה כזו שלא היה אצלם פער בין הפנימיות לחיצוניות, ולכן לא היו זקוקים לבגד; במדרגתם, כל איברי הגוף שימשו בצורה שווה לגילוי של קדושה, עד שלא היה הבדל בין פנים לחוץ, ולכן לא היה נדרש כיסוי הגוף.

רק לאחר החטא ובעקבותיו נוצר פער זה – אז נוצר הצורך בכיסוי והופיעו רגשות הבושה והצניעות.

אם נשים לב, מיד לאחר החטא הופיע רגש זה באדם בצורה טבעית, ללא צורך בציווי. זאת משום שלאחר החטא האדם הכיר בכך שקיים פער בין הגוף לנשמה אשר מחייב אותו להסתיר את גופו, ושרק על ידי ההסתרה וההקפדה על הלכות צניעות יזכו ישראל והאנושות לבטא בצורה הנכונה את הפנימיות ולגלות את ייעודם ותפקידם.

פרשייה נוספת ממנה ניתן ללמוד על רגש הצניעות הטבעי היא סיפור המעשה בו שם ויפת מכסים בצורה מוצנעת את אביהם, לאחר מעשהו של חם.

התורה מדגישה שהכיסוי נעשה בדרך בה לא יראו את ערוות אביהם: וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׂמָלָה וַיִּשְׁמְרוּ עַל שְׂכָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיִת וַיִּכְסּוּ אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָיִת וְעֲרוֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ.

בראשית ט, כג

בגמרא (עירובין ק ע"ב) מובא שאלולי הייתה ניתנת תורה לישראל, היינו למדים "צניעות מחתול" (רש"י ביאר שהחתול אינו מטיל ריעי – צואה, בפני כל אדם; המאירי הסביר שהכוונה שהחתול מכסה צואתו; ורבנו חננאל הסביר שהכוונה שהחתול אינו בועל אלא במקום סתר).

הרי שהאדם מכוח התבוננותו במציאות הטבעית היה מתעלה להבין את ערך הצניעות וחשיבותה. ואכן, רגש הצניעות הטבעי מופיע גם בחברה הכללית – מקובל שבמקומות מכובדים ישנו 'קוד לבוש' מתאים, הולם וצנוע יותר מהמקובל ברחוב.

אלא שרגש זה - בצורתו האנושית, מושפע מהתרבות ומרוח הזמן והמקום, וממילא יכול להשתנות, בעוד שהתורה וחכמים מלמדים אותנו עקרונות נצחיים, ובהתאם לכך נקבעות הלכות הצניעות.

כמו כן פעמים רבות מופיעה באדם נטייה המבקשת לחשוף ולגלות את הטמון בו, ובעקבות כך מתפתחות תאוריות שונות הרואות ערך בפריצת גבולות הצניעות, בעוד שהתורה חודרת לנפש האדם ומכירה גם בפראות ובגסות של הטבע, אך מבקשת לעדנו ולזכנו.

מידת הצניעות - מדוע להסתיר?

מידת הצניעות נובעת מהכרת ערכו של עולמו הפנימי של האדם. אחד ההסברים היפים לכך הוא משל 'חוט החשמל'. כל בר דעת יודע שישנה סכנה גדולה בגילוי של חוט חשמל, העובדה שבחוט זורם חשמל דורשת לכסות ולצפות אותו.

כך גם היופי שבאישה דורש כיסוי והסתור - לא בגלל הזלזול בערך היופי אנו מסתירים אותו, אלא דווקא ההבנה של גודל העוצמה והפעולה הטמונה ביופי דורשת להסתירו ולכוונו למקום ולזמן המתאים. משל נוסף להבנת עניין הצניעות הוא משל 'תמונת אשת המלך'. תמונת יקרת ערך ראויה להיות מוצגת במקום מכובד, ועל כן לא יתלוך לעיני כול בכיכר העיר. יופי האישה, דווקא בגלל ערכו האמיתי, נשמר לבניית הקשר והאהבה שתתקדם בין האיש לאשתו. דוגמה יפה לכך היא כיסוי ראש - כל עוד לאישה אין בעל היא אינה מצווה על כיסוי ראש, וכאשר היא נשואה היא מתחילה להצניע את שערותיה לכל בני האדם, ושומרת את יופי שעררה רק לבעלה. הצניעות היא הכיסוי שמאפשר לא להתייחס רק לעולם החומר והגוף, אלא לזכות לראייה פנימית יותר, החודרת אל הנשמה ואל עולמות הרוח.

ו. והצנע לכת עם ה' אלוהיך

בדרך כלל הצניעות נתפסת כמושג חיצוני, ומשום כך אנו נוטים בעיקר לייחס מושג זה למראה החיצוני של האדם, ובמיוחד ללבושו. אולם באמת, הצניעות היא בשורשה מידה בנפש, ויש לה רבדים פנימיים ועמוקים. צניעות הלבוש היא רק אחד מהגילויים של מידת הצניעות. עיינו במקורות הבאים:

הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך.

מייכה ו, ח

הגיד - הקב"ה, לך אדם מה טוב - לך לעשות.

רש"י על הפסוק

על לוחות שניים שניתנו לאחר שבירת הלוחות נאמר:

ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בך כל ה' גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ה' ההוא. ויפסל שני לוחות אבנים כראשנים.

שמות לד, ג-ד

על כך דרשו חכמים:

הלוחות ראשונות, על שנתנו בפומבי, לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתברו, וכאן אמר ליה הקב"ה אין לך יפה מן הצניעות שנאמר: "ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת".

מדרש תנחומא כי תשא, פרק לא

וכן כתב רש"י:

"ואיש לא יעלה עמך" - הראשונות, על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהילות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות.

רש"י לשמות לך, ג

הסבירי מה הכוונה במילים "הצנע לכת עם ה' אלוקיך"?

מה ההבדל בין אופן קבלת לוחות ראשונים לשניים? ומה הקשר לצניעות?

מה למדת מכאן על מושג הצניעות?

ביאור והרחבה

השולחן ערוך (אורח חיים סימן ב, א-ב) מדריך את האדם כיצד להתלבש בצניעות וכתב: "אל יאמר: הנני בחדרי חדרים מי רואני, "כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג).

על כך הוסיף וכתב בקיצור שולחן ערוך (לרב שלמה גאנצנפריד זצ"ל, סימן ג, א): "כתוב: "והצנע לכת עם א-להיך", לפיכך צריך האדם להיות צנוע בכל ארחותיו. ולכן כששובש או פושט את חלוקו או שאר בגד שעל בשרו, ידקדק מאד שלא לגלות את גופו..." ולאחר שהביא את הפסוק "מלא כל הארץ כבודו", סיים וכתב: "והצניעות והבושת מביאין את האדם לידי הכנעה לפניו יתברך שמו".

לפי הקיצור שולחן ערוך כיצד יש להבין את הפסוק "והצנע לכת עם ה' אלוקיך"?

מה אנו למדות מדברי הנביא: "מלא כל הארץ כבודו"?

מה יש ללמוד מהלכות אלו על המושג צניעות?

מה יעזור לך להרגיש שה' נמצא תמיד בכל מקום?

סיכום:

את הדרכת הנביא "והצנע לכת עם אלוקיך" אפשר לבאר בכמה אופנים המשלימים זה את זה:

א. אם ברצון האדם לזכות להיות "עם אלוקיך", להגיע לדבקות בה' - עליו להתנהג בצניעות, דהיינו "עם אלוקיך" הוא התוצאה המושגת מכוח ההקפדה על הצניעות.

ב. באופן מיוחד, על האדם להצניע את מעשה המצוות וההליכה בדרכי ה' ולא להבליטם, דהיינו ש"עם אלוקיך" הוא הדבר שאותו יש להצניע.

ג. גם כאשר האדם נמצא לבד עם ה', ללא שאף אחד רואהו, גם אז חלה חובת הצניעות, כך שיבוא להכנעה לפני ה'.

דברי חכמים על אודות המעלה של קבלת תורה בצניעות מרחיבים את המושג 'צניעות'. צניעות אינה רק הקפדה על אורך החצאית והשרוול, אלא היא מידת נפש שבאה לידי ביטוי במכלול ההתנהגויות של האדם.

הצניעות קשורה באופן מיוחד גם לדיבורו של האדם, ולכן חכמים שיבחו את רחל על מידת צניעותה שבאה לידי ביטוי בשתיקתה, כאשר לא גילתה שהוחלפה עם לאה ביום חתונתה (על פי גמרא מגילה יג ע"ב - עיינו ביחידת הלימוד על רחל בכרך "במבט פנימה" עמוד 264).

אם כן, אדם צנוע הוא אדם שמעשיו צנועים, שדיבורו צנוע, שמחשבותיו צנועות. הוא אדם שאינו מחפש לחיות חיים 'ראוותניים' ואינו מבקש 'לנקר עיניים' של הזולת.

חשוב להדגיש שאין הכוונה להמעט בהכרה של האדם בערכו ובדברים הטובים שיש בו, אלא לעודד את הנטייה הנפשית להצניע זאת, ולהיות אדם שאינו מחפש להבליט את מעלותיו.

...

נתבונן בפסוק נוסף המעמיק בהבנת מושג הצניעות. שלמה המלך אומר:
וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה.

משלי יא, ב

מה הקשר בין צניעות לחוכמה?

העמקה

שלמה מדריך אותנו שיש להצניע את הלימוד ורכישת החוכמה, וכן מלמדנו שמי שצנוע – יזכה לחוכמה: "כי מי שהוא בצניעות נמשך אחריו החכמה, כי החכמה ראוי לה הצניעות" (מהר"ל, נתיב הצניעות פרק א).
כאשר אדם לומד עניין כלשהו, בתחילה הוא מבין אותו בצורה הפשוטה והגלויה, וככל שהוא מעמיק בלימוד הוא מסוגל לחדור יותר ויותר להבנה הפנימית שבו.
אדם צנוע הוא אדם שנותן מקום ומשקל לרבדים הפנימיים ופחות לרבדים החיצוניים – ולכן הוא מסוגל לקנות יותר חוכמה – כי הוא מקשיב ומגלה את אותם רבדים פנימיים ונסתרים.

ז. חשיבות הצניעות והנרחיות לגילוי המהות

הצניעות היא מתנה גדולה

הצניעות היא המתנה הגדולה ביותר שקיבלנו, זאת משום שהיא מחנכת אותנו שלא להיות 'מוקסמים' ו'ללכת שבי' אחר החיצוניות, אלא להבחין בין עיקר לטפל ולהבין שיש נסתר פנימי שהוא העיקר, ועל ידי כך לגלות את המהות שלנו.

נבאר עיקרון זה: לכל דבר יש את החלק החיצוני והגלוי ואת החלק הפנימי והנעלם. מידת הצניעות מרגילה את האדם לבחון ולהעריך את המציאות בצורה פנימית יותר ומאפשרת לו לזכות להשתחרר מהמגבלות שבראייה המתמקדת בחיצוניות. בדרך זו יכול האדם לחדור פנימה לעבר עולמות נסתרים ורחבים.

נביא דוגמה להסברת והמחשת הדברים:
כל חוקר ומדען שמתבוננים במציאות מבקשים לחדור פנימה ולהבין את שורשי התופעות כדי לעמוד על מהות הדברים, ואינם מסתפקים במה שנגלה אליהם במבט החיצוני.

משום כך, למשל, אילו היינו מסתכלים על פירות וירקות רק בצידם הגלוי והחיצוני, בלי להביט פנימה ולהבין ממה הם מורכבים, החקלאות ומדע הבוטניקה לא היו יכולים לפתח זנים נוספים. כך ביחס לכל עולם המדע – בבסיסו עומדת ההכרה שכל חומר מורכב מחלקיקים קטנים שאינם נראים במבט הראשוני, והם החלק המהותי שאותו אנו מבקשים להכיר וללמוד.

ההתרגלות לבחון את הדבר ולהעריכו בעיקר מצד החלק הפנימי שלו חשובה במיוחד ביחס לאדם, המורכב מחומר ורוח.

המתבונן בגוף האדם רואה עצמות מכוסות בעור ושיער. האם זה עיקר האדם?

האם אדם זה לא יהיה אותו אדם אם יגלח את שעריו? האם לאחר שנים מספר, כשתאי הגוף מתים ומתחלפים, התחלף האדם?! ברור שלא. כי עיקר האדם הוא המהות הפנימית שלו, החלק הרוחני והנשמתי שבו, והגוף הינו לבוש שלו בלבד.

עמדה נפשית זו, בה אנו מתחנכים לראות פנימה, חשובה במיוחד ביחסנו להקב"ה, וזאת משום שהקב"ה לא מתגלה אלינו בצורה גשמית וחומרית. אדם מאמין יודע ומחפש היכן ה' נמצא בכל מקום ומקום, ובכל אירוע ואירוע שעובר עליו.

מסופר כי פעם בבית ספר בברית המועצות המורה ביקש להוכיח שאין אלוקים, וזאת משום שלא רואים אותו. הרים אחד התלמידים את ידו ושאל את המורה: "מהיכן אתה יודע שיש לך שכל? והרי מעולם לא ראית אותו!" רק מי שחי חיי צניעות יוכל להיפגש עם הקב"ה שמוצנע בתוך המציאות ולגלות כי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג), ו"לית אתר [מקום] פנוי ממנו" (תיקוני זוהר צא ע"ב; שם קכב ע"ב).

לאור זאת, אנו מבינים עד כמה חשובה והכרחית היא הצניעות. משום כך נדרש גם לתת ביטוי מעשי למידת הצניעות בצניעות הלבוש, כי בלעדי צניעות זו, החיצוניות עלולה להסיח את הדעת ולא לאפשר לאדם להכיר בחלקים היותר מרכזיים שבו, להכיר במהות הפנימית שהיא העיקר.

...

האם צניעות הלבוש טבעית לאדם?!

על אף חשיבות הצניעות וטבעיותה, הבת עשויה להיתקל בכמה קשיים מרכזיים בהוצאה לפועל של הצניעות הלבוש:

נורמת הלבוש המקובלת היום (לפחות בתרבות המערבית המשפיעה עלינו) שונה מגדרי ההלכה, דבר המקשה על הבת להתלבש בצניעות – היא רואה שנשים רבות סביבה אינן מקפידות על הלכות צניעות, ואף לא רואות בכך בעיה. כל אדם מעוניין בנוחות; משום כך פעמים רבות, במיוחד כאשר חם, הבת רוצה להתלבש בצורה בה יהיה לה נוח, דבר שעלול להתנגש עם הלכות צניעות. לאדם ולאנושות יש נטייה להוציא לפועל את כוחותיהם, בעוד שהצניעות לכאורה

חוסמת ולא מאפשרת לגלות את הגוף ואת יופיו. אם כן, נראה שהצניעות עומדת בסתירה לטבעיות.

מה את חושבת על כך, האם טבעי לנשים להתלבש בצורה צנועה?

האם למדת ואת יודעת מה הן הלכות צניעות הלבוש?

מה את מרגישה ביחס להלכות אלו ובאיזו מידה את מצליחה ליישמן?

היהדות מחדשת ומגלה שהמושג 'טבעי' מתחלק לשתי רמות – טבעי מצד החומר בלבד, וטבעי מצד הרוחניות הנשמטית והשפעתה על החומר.

על כן, ככל שאדם הוא חומרי יותר ורואה בצד הגופני את חזות הכול, כך הוא מתקשה לחיות בצניעות, וככל שאדם הוא פנימי יותר וקרוב לנשמה שלו – הצניעות טבעית לו, כי דווקא היא מגלה את העיקר – את הקודש, ומביאה להשגת אלוקות.

נוסף על כך, חשוב לזכור כי מטרת הצניעות אינה להמעיט בערך הגוף או להרחיק את האדם מגופו, ועל כן ודאי שבת צריכה לאהוב את גופה ולטפחו בצורה הנכונה.

וכן בחיי הנישואין – כאשר מתגלה אהבה וקשר פנימי בין בני הזוג, אז, דווקא בנקודת שיא החיבור ביניהם, הם נפגשים ודבקים זה בזה בלא צורך בכל בגד.

ערבות ואחריות הדדית

דיני צניעות הלבוש לנשים, מלבד ערכם העצמי, נועדו גם בעבור הגברים, כדי שלא ייכשלו במראות אסורים. כך מתוך ערבות ואחריות הדדית זה לזה, תבנה חברה קדושה.

...

האם את רוצה להתקדם בתחום הצניעות - ואם כן, במה?

¹ עיינו למשל בספר "באהלה של תורה" של הרב יעקב אריאל, חלק ה' סימן ט; ב"הליכות בת ישראל" של הרב פוקס; בקונטרס "קדושים תהיו" - הנהגות צניעות לאשה, בספר "אוצר דינים לבת ולאשה" של מרן הראשון לציון הרב יצחק יוסף; בספר "פניני הלכה" - "הלכות צניעות", ובספרים נוספים.

למיטיבות לכת – יחידת לימוד נוספת בנושא יוכי וצניעות

טבעיות הצניעות –
בין תרבות ישראל לתרבות יוון

למדנו על טבעיות הצניעות, ועל כך שככל שאדם הוא חומרי יותר כך הוא מתקשה לחיות בצניעות, ואילו ככל שאדם הוא פנימי יותר וקרוב יותר לנשמה שלו – כך הצניעות טבעית לו.

נברר ונעמיק נושא זה באמצעות בירור היחס שבין היהדות לתרבות יוון והמחלוקת ביניהם.

כידוע, לנוח היו שלושה בנים: "וַיֻּלְדְּ נֹחַ אֶת שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יֶפֶת" (בראשית ה, לב), ומהם התפתחה האנושות לאחר המבול.

אחד מילדי יפת הוא יוון (עיינו בראשית י, ב), שממנו יצאה בהמשך האומה והתרבות היוונית שהעריצה מאוד את היופי וסגדה לו. מתולדות שם יצא תרח שהוליד את אברהם, וממנו הופיעה האומה הישראלית (עיינו בראשית פרק יא).

עיינו במקורות הבאים:

יֶפֶת אֱלֹקִים לִיפֹת וַיֵּשֶׁב בְּאַהֲלֵי שָׁם.

בראשית ט, כז

"יפת אלקים". ברך ליפת בהרחבת הגבול, ותרגום "כי ירחיב" – "ארי יפתי" (דברים יב, כ), כי עוד היום בני יפת עמים רבים אין מספר וארצותם רבות ורחבות. וברך את שם בהשראת שכינה באהליו, זהו שאמר: "וישכון באהלי שם", לשון שכינה שאין לך אומה בעולם ששרתה שכינה ביניהם כי אם על ישראל שהם בני שם.

רבנו בחיי על הפסוק

מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא: איזו מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם?

אמר ליה [רבי עקיבא]: של בשר ודם נאים.

אמר ליה טורנוסרופוס: הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם?

אמר ליה רבי עקיבא: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם.

אמר ליה [טורנוסרופוס]: למה אתם מולין?

אמר ליה [רבי עקיבא]: אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני, ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקב"ה.

הביא לו רבי עקיבא שבליים וגלוסקאות אמר ליה: אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה ידי אדם אמר ליה אין אלו נאים יותר מן השבליים?

אמר ליה טורנוסרופוס: אם הוא חפץ במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו?

אמר ליה רבי עקיבא: ולמה שוררו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו? [מדוע התינוק יוצא עם חבל הטבור קשור לאימו ויש צורך לחותכו?]

ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, לפי שלא נתן הקב"ה את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם. ולכך אמר דוד "אֶמְרַת ה' צְרוּפָה" (תהילים יח, לא).

תנחומא תזריע, פרק ה

מה הקשר בין יופי ובין תרבות יוון?

אילו סכנות יכולות להופיע בהערצת היופי ובסגידה אליו?

לפי רבנו בחיי, במה נתברך יפת ובמה נתברך שם? חשבו כיצד כל ברכה קשורה ומבטאת את התכונות המיוחדת של המתברך.

האם ברית מילה היא דבר טבעי? מה ביקשו חז"ל ללמד אותנו במדרש על אודות המילה?

ביאור וסיכום

תרבות יוון העריצה את הגופניות ואת היופי. היוונים פיתחו את האומנות, האדריכלות והספורט, ובשם הטבעיות ביקשו לגלות ולחשוף את יופיו של הגוף (למשל על ידי יצירת פסלים של אנשים עירומים). הסגידה לגוף הייתה מטרה בפני עצמה, ובשם הרצון להרחבת החיים ("הרחבת הגבול") הם טענו שחשיפת היופי הוא הדבר הטבעי ביותר.

חכמים במדרש מלמדים אותנו שאחת המחלוקת הגדולות בין תרבות יוון ליהדות הייתה ביחס לברית המילה: היוונים חשבו שהגוף הוא שלם, ולכן המילה היא הטלת מום ופסילה של היופי הטבעי, ומשום כך אין למול; בעוד שהיהדות מבינה שהטבעיות, כשהיא מופיעה ללא עידון וזיכור, עלולה להיות מסוכנת, והתמימות והשלמות נוצרות דווקא מכוח ברית המילה, המעדנת את התאוה היצרית. בעוד שהיוונים ראו ביופי מטרה וערך עצמי, אנו רואים בו כלי ואמצעי.

היהדות אומנם מכירה בחשיבות הגוף וביופיו, ומשום כך קבעו חכמים שאכן מותר לנו לקחת מיופיו החיצוני של יפת ולהשתמש בו (עיינו מגילה ט ע"ב), אך היופי נשאר בגדר אמצעי ולא מטרה.

ייחודיותו של שם הינה בהשראת השכינה באוהליו. היוונים, שהיו פילוסופים, ראו שלמות בטבע ובשכל האנושי מכיוון שלא הבחינו שיש משהו מעבר לכך; בעוד ישראל מבינים שלמציאות הטבעית יש שורש אלוהי - והשראת השכינה בתוכנו היא העדות לכך. בכך ישראל מגלים לעולם יופי מסוג חדש - יופי שבו קורן האור הפנימי החוצה.

את שיא הופעתו של האור הזה מתארת התורה ביחס למשה רבנו, שלאחר שירד מהר סיני קרן עור פניו (עיינו שמות לד, כט-ל), ופירש רש"י (שם) שזכה משה ל"קרני הוד" - שהאור הרוחני שספג בהר סיני נקלט בתוכו עד שנזדכך גופו והאיר החוצה לסובבים אותו.

